

אשכול יוסף

מאוצרותיו של הרב יוסף חי סימן טוב שליט"א
מחבר סדרת הספרים "אשכול יוסף" עה"ת והמועדים
וספרי "כרם יוסף" על הש"ס
מחבר סדרת ספרות חתומה

"בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ עַל־בִּלְעָת יָמִים כָּל־הָאָרֶץ בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת" (ויקרא כ"ג)

מה נשתנה מצות סוכה שהמצטער בה פטור בשונה מכל המצוות שהמצטער צריך לדחוק עצמו לקיימם?

ופירשו חז"ל (סוכה יא), שהם ענני כבוד שהקיפם הקב"ה לבל יכם שרב ושמש, ולכן צריך האדם בעת ישיבתו בסוכה לכון זאת. א"כ לפי שמהות ענני הכבוד היה שלא יצטערו ישראל בעת לכתם במדבר בשום צער, ולכן שבעה עננים היו, ארבעה מארבע רוחות העולם, ענן למעלה, וענן למטה, הרי ששה עננים, ועוד ענן לפניהם שמיישר להם את הדרך, הגבוה מנמיכו והנמוך מגביהו, והורג את נחשים והעקרבים ומכבד ומרביץ לפנייהם, (ספרי צהעלמך י' ד'). לכן כיון שכל מהות הסוכה היא זכר לענני כבוד, שכל ייחודה להטיב עם ישראל שלא יהיו שרויים בצער, לכן המצטער פטור מהסוכה, שכאשר האדם מצטער בסוכה אין זה זכר ענני כבוד, ודפח"ח.

והנה כל זה נחא לפי הטעם שמצות סוכה הוא זכר לענני כבוד, כדברי רבי אליעזר בגמרא (סו), וכן נקטו הטור והשו"ע (סי' מ"ג). אבל לדעת רבי עקיבא (סו), שסוכות ממש עשו להם בעת חנייתן מפני החמה, ולזכר זה אנו יושבים בסוכות, עדיין צ"ב למה המצטער פטור מהסוכה. וע"ע בב"ח (סי' מ"ג), שעיקר כוונת מצות סוכה היא זכר ליציאת מצרים, ולפי"ז עדיין צ"ב למה המצטער פטור מסוכה, אטו המצטער משאר מצוות שהם זכר ליציאת מצרים יהיה פטור בהן. ועוד יש להקשות ממה שפסק הרמ"א שלעניין לילה ראשון אפי' מצטער חייב לאכול שם כזית.

יישוב ב' - הסוכה פלטרין המלך והמצטער בה כמורד במלכות

נראה בס"ד ליישב ע"פ מ"ש בסה"ק, שגדולה מעלתה של הסוכה ונשגבת היא, לפי שהשכינה שורה בה, כדמוכח בגמרא סוכה (ד), שלמדו שיעור סוכה שצריך שייהיה בה עשרה טפחים מהארון והכפורת בבהמ"ק שהיה עשרה טפחים. וכן איתא בזה"ק (מ"ג: א), בוא וראה, בשעה שהאדם יושב בצל הסוכה פורסת השכינה כנפיה עליו מלמעלה. ומצינו עוד בסה"ק (ע"י שם משמאל סוכות חרע"ט), שהסמיכו מצות סוכה עה"פ בשיר השירים (ו', ב) "הביאני המלך חדריו", שהאדם נכנס לחדרו הפנימי של הקב"ה בכבודו ובעצמו. ועוד דרשו חז"ל (שם"ש דף כ"ג ע"ב), "שמאלו תחת לראשי" זו סוכה, "וימינו תחבקני" זה ענן שכינה לעת"ל. וביאר האריז"ל בפרי עץ חיים (שער חג הסוכות פ"ד) ששיעור הכשר סוכה הוא שתי דפנות כהלכתן ושלישית אפילו טפה, כדאיתא בסוכה (י), כענין צורת חיבוק שמחבק איש את רעהו, דכמו כן בזרוע האדם יש שלושה פרקים, הסמוך לכתף, הזרוע עצמו, ופרק האצבעות, וכביכול הקב"ה מחבק את ישראל בסוכה ביד ימינו על שלוש דפנות כשהשלישית אפילו טפה. והנה כידוע גם האושפיזין ואלהיו הנביא באין לסוכתו של האדם.

ואשר על כן כאשר ניתן רשות לאדם להיכנס לפני ולפנים, הביאני המלך חדריו, אל

כידוע במצות סוכה מצינו חידוש גדול, שלא כמו בשאר המצוות, שהמצטער פטור ממצות סוכה, כדאמר רבא בגמרא, (סוכה כה: טו). וצע"ג למה דווקא במצות סוכה התחדש שהמצטער פטור, מה שלא מצינו בכל המצוות. שבכל המצוות אף המצטער חייב, דאטו מי שמצטער להניח תפילין, או להטיל ציצית, וכי יהיה פטור מלקיימם. וכן אכילת לוג שמן של מצורע, (דמ"ג פ"א מה"ל ציטוס ס"ד), אף שהשמן מוזקו ומצער (צרכה לה). ועוד הרי אפילו במצוה דרבנן כגון ארבעה כוסות בליל פסח, אין המצטער פטור, וחייב לדחוק עצמו ולשתות, לקיים מצות ארבעה כוסות, כמבואר בגדרים (מט:), ובשו"ע (סי' טע"ז סעיף י').

והנה אף שיש לומר שטעם הפטור בסוכה, משום שנא' "תשבו", ודרשו חז"ל כעין תדורו, אי נמי כפי שכתב הריטב"א (סוכה כה:), בשם רבינו הרמב"ן (נכ"מ ע"ט ד' אטור כ"ד מ"ג), דכתיב "האזרח", שמי שאינו כאזרח רענן הרי הוא פטור. והרמב"ן (הל' סוכה סי' י"ט), ביאר שפטור מצטער מסוכה נלמד מדכתיב "בסוכות תשבו", שהמצוה שיישב האדם בסוכה הראויה ליישבה, פרט למצטער מחמת הסוכה. מ"מ אין פירושים אלו מיישבים את הקושיא, כי עדיין צ"ב בטעם גזירת הכתוב, למה חידשה התורה לפטור מצטער דווקא במצות סוכה, ולא בשאר מצוות?

צא ולמד ממצות ת"ת שאף שהיא מצוה מתמשכת, יותר ממצות סוכה שאינה אלא שבעת ימים, בכל זאת המצטער בה אינו פטור. כמו שדרשו בעירובין (נד), חש בראשו יעסוק בתורה, שנא' "כי לוויית חן הם לראשך". חש בגרונו יעסוק בתורה, שנא' "וענקים לגרגרתך". חש במעיו יעסוק בתורה, שנא' "רפאות תהי לשרך". חש בעצמותיו, יעסוק בתורה, שנא' "ושקוי לעצמותיך". חש בכל גופו יעסוק בתורה, שנא' "ולכל בשרו מרפא". ומפורסמים דברי הרמב"ם (פ"א מה"ל ט"ח), שכתב: "כל איש מישראל חייב בת"ת בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל ייסורין, בין בחור בין זקן גדול שתשש כוחו, אפילו עני המתפרנס מהצדקה, ומחזר על הפתחים, ואפילו בעל אשה ובנים, חייב לקבוע לו זמן לת"ת ביום ובלילה, שנא' 'הגית בו יומם ולילה'. עד אימתי חייב ללמוד תורה, עד יום מותו, שנא' 'ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך', וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח".

יישוב א' - הסוכה זכר לענני כבוד שהסירוי מישראל צער ומכאוב

שמעתי מהגאון המפורסם מוהר"ר משה צדקה שליט"א ראש ישיבת "פורת יוסף", שתירץ שכיון שכל מהות מצות הסוכה הוא זכר לענני כבוד, כמו שנא' (ויקרא כ"ג), "בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח ביישראל ישוב בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים",

מדוע דוקא חזכמי ישראל מרכזין בשמחות בית השואבה?

הרמב"ם (סוף הלכות לולב פרק ח' הלכה י"ד), מאריך לתאר גודל מעמד ומעלת שמחת בית השואבה שהיתה במקדש בימי חג הסוכות, ומותב שלא היו עושים אותה עמי הארץ וכל מי שירצה, אלא גדולי חכמי ישראל ראשי הישיבות והסנהדרין, החסידים והקנים ואנשי מעשה, הם שהיו מרכזין ומספקין ומנגיני ומשמחין במקדש בימי חג הסוכות, אבל כל העם והאנשים והנשים כולן באין לראות ולשמע. וכן איתא בגמרא שם (נא). שחכמים ואנשי מעשה היו מרכזים ומפזמים.

וע"כ מדוע דוקא רה"י וחכמי ישראל מרכזין ומנגיני ומשמחין במקדש, ומדוע עמי הארץ ושאר המון העם אינם מרכזים ומשמחין בשמחת בית השואבה, ועוד צ"ב שלפי שיטת הרמב"ם בספר המצוות (עשה נ"ד), כל מחות שמחת בית השואבה היו מוכח חיוב שמחת החג, ומכל שוים בחיוב השמחה בה?

מזן רה"י הנ"ד כהן שלוש"א ראש ישיבת "חברון", מאריך לבאר בספרו זמן שמחתנו (מאמר ל"ג), ע"פ מ"ש התוספות (ויקרא כ"ג ל"ט), שתוכן ענינה של השמחה בחג הסוכות, שעבר יום הכיפורים ונמחלו עוונותיהם של ישראל, וז"ל: "אבל בסוכות באוספתם את תבואת הארץ, שכבר אספתם את כל תבואת הארץ בבית, וגם עבר יום הכיפורים ונמחלו עוונותיהם, יש לכם להוסיף שמחה על שמחה ולהתעסק בה". והוסיף שישור זה מפורש בילקוט שמעוני (ויקרא רמז תרנ"ד), ששונה חג הסוכות שנאמר בו שלוש שמחות, "ושמחת בחגך" "והיית אך שמח" "ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים", מה שלא מצוי בשאר מועדים, שבהם הסוכות לפי שנטלו הנפשות דיכום ביה"כ, שנא' "כי ביום הזה יכפר עליכם", ועוד שהתבואה ופירות האילן בעלים, לפיכך כתב בו שלוש שמחות. ודקדק רבינו רה"י יסוד זה מדברי הגמ' בסוכה (נז), שנתייחדה בשמחת בית השואבה שמחת בעלי תשובה, ששמחים על זקנותם שכפרה על ילדותם, שיש שהיו אומרים אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו, אלו חסידים ואנשי מעשה, [שעומדים תמיד בתשובה]. ויש מהן אומרים, אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו, אלו בעלי תשובה. אלו ואלו אומרים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ושוב וימחלו לו. ועפ"י ביאר, שכמו שמצוי בתורה שטהרת יוה"כ היא לפני ה', שנא' (ויקרא ט"ז ל) "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו", כך השמחה הבאה על הכפרה והטהרה של יוה"כ, היא שמחה לפני ה', שנא' "ושמחתם לפני ה'", ולכן מיוחדת שמחת חג הסוכות להיות במקדש, ששם השמחה לפני ה'. אחר הדברים האלה, ביאר רבינו רה"י שלוש"א, שמטעם זה דוקא חכמי ישראל ראויים לעשות ולקיים את השמחה, כיון שעל ידם נעשית הכפרה לכל ישראל, כמ"ש הרמב"ם בספרו מסילת ישרים (פרק י"ג), בבואור המדרש (ויק"ד לו י"ב), שהאתרוג פרי עץ הדר, יש בו ריח ואוכל, ומרמז לבעלי תורה ובעלי מעשים טובים. כפות תמרים, מרמז לבעלי תורה, ואין בהם מעשים טובים, כתמר זו שיש בה אוכל ואין בה ריח. וענף עץ עבות, מרמז לאלו שיש בידיהם מעשים טובים, ואין בהן תורה, כהדס שיש בו ריח ואין בו אוכל. וערבי נחל מרמז לבנ"א שאינם לא בעלי תורה ולא בעלי מעשים טובים, כערבה שאין בה לא טעם ולא ריח, אמר הקב"ה לאבדן אי אפשר אלא יעשו מול אונדה אחת וכן מכפרין אלו על אלו. וביאר הרמב"ם שאי אפשר לכל ישראל להיות בדרגות גבוהות של פרישות וחסידות, ובאמת לא היו כל ישראל ראויים להגיע להשראת השכינה, אמנם לזה ניתנה מצות ארבעת מינים שיכללו כל ישראל באונדה אחת, ויבאו אלו ויכפרו על אלו, ומתוך אותם הוכאין תבואת הכפרה על שאינם זכאין, ומכל יום להגיע לארבת הש"ת ולהשראת שכנתו.

מתוך הספר "אשכול יוסף" מועדים סימן ל"ח
וראה שם עוד תירוצים רבים

תוך טרקלין המלך, לקבוע מקומו שם במשך שבעה ימים, לפני המלך והשרים, אף אם מצד גופו או מאורעותיו שרוי בצער קצת או הרבה, מ"מ בעת אשר יזכה להיכנס פנימה אל הקודש, ולהתארח בבית המלך, יסיר מליבו צערו ודאגתו, ויהיה שרוי בשמחה וחדווה רבה על הזכות העצומה שנפלה בחלקו לשבת לפני המלך והשרים, וליהנות מזיו תפארתם. מה גם שבהיותו יושב לפני המלך, יוכל לבקש משאלותיו וחפצו, וטרם יקרא יענה. אולם כאשר יושב בצער ויגון לפני המלך, ומקונן לפניו, הרי הוא כמורד במלכות ומבזה כבוד המלך, ומוטב שבאותה שעה לא יקבע מקומו בארמון המלך. ואם כך במלך בשר ודם, על אחת כמה וכמה האדם המאושר שזוכה לשבת בצילא דמהימנותא, בצל השכינה והאושפיזין ואליהו הנביא, ודאי צריך שלא להשגיח בשום צער, ולא להיות מיצר ודואג מפני שום דאגה בעולם, ויהיה שמח בחג ומצות הסוכה כאשר המלך הגדול והנורא, מלך מלכי המלכים הביאו אל חדריו. ולכן אם בכל זאת מצטער ומתאונן על ישיבתו בסוכה, פטור הוא ממצות הסוכה, ומוטב שישב מחוץ לסוכה, ואל יהיה כמורד במלכות שמים.

יישוב ג' - בג"י הלכו במדבר בלב שלם ולא הרגישו צער

בספר מראה יחזקאל (נח"ל פסוק, בן חורו של המל"ס), מותרין שהסוכה מורה על קבלת עול מלכות שמים, שמניחין בית קבע ומרחיקין נדוד לאהל עראי, ומצטערי ביישיבה ושינה לקיים מצות השי"ת, ואמנם מי שעושה כן מאהבת הבורא אינו מרגיש שום צער, ואדרבה הרי הוא שמח בתשוקה וחשק גדול למצות השי"ת, ואין הצער נחשב בעיניו כלל, וידוע כי טוב אחרית דבר מראשיתו, אם הראשית והתחלה הוא טוב (קפ"ר פ"ז ט"ו), שכאשר קונים עבד אם בתחילה מוכר עצמו בנפש חפצה, ומקבל עליו עבדות בלב שלם, קונין אותו, אע"פ שאח"כ באמצע השנה פעמים שאינו עובד בלב שלם, וצריך האדון להכריחו לעבוד, מ"מ אין האדון נמנע לקנותו בשביל זה, כיון שעכ"פ בשעת המכירה הקניין בשלימות. אבל אם תיכף בשעת הקניין, העבד אינו נמכר בנפש חפצה, אין רוצים לקנותו כלל. על כן מכיון שמצות סוכה רומזת למה שנא' בישראל, "זכרתי לך חסד נעוריד לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", שעם ישראל הלכו אחרי הקב"ה למדבר שממה, בנפש חפצה לשמוע דברי תורה, כך עכשיו אחרי יוה"כ שמקבלים עול תורה ומצוות מחדש, מנסים אותנו במצות סוכה, ואם עושין אותה באהבה ותשוקה רבה, אין מרגישין שום צער, אבל מי שהוא מצטער ביישיבת סוכה, הרי זה מורה שאינו מקבל המצוות בלב שלם, ולכן אין הקב"ה חפץ בעבודתו כלל, ולפיכך הרי הוא פטור ממצות סוכה.

יישוב ד' - מצות סוכה מדין ושמחת בחגך

חברי בהמ"ד השיבוני שמצות סוכה עצמה הוי מדין "ושמחת בחגך", שהרי דוקא בסוכות מצונו שהרגישו התו' עניין "ושמחת בחגך" וכפלה וישילשה, ומטעם זה תיקנו דווקא בו שמחת בית השואבה, לכן המצטער בו פטור מהסוכה, דאם הוא מצטער הרי הוא מבטל שמחת החג. ברם חיפשתי הרבה ולא מצאתי סברא זו בפוסקים או במפרשים, ולפי דבריהם צריך היה לכיוון בעת הישיבה בסוכה ובעת אכילת הכזית הראשונה מדין ושמחת בחגך, וגם זה לא מצונו לשום פוסק או פרשן שיכתוב. גם פשטות לשון הכתוב אינו מורה כן, כי תחילה נאמר (ויקרא כ"ג טז), "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" ורק בהמשך נאמר מצות ישיבת סוכה, ומשמע שהישיבה בסוכה אינה כלל מדין ושמחת בחגך.

יישוב ה' - קיים מצותה בשמחה להורות שיצאנו זכאים בדין

עיי"ל בס"ד ע"פ מה שדרשו רבותינו במדרש (ויק"ר אמר ל') מאמר דוד המלך בתהלים (ט"ז י"ב), "תודיעני אורח חיים שובע שמחות את פניך נעימות בימיך נצח", אל תהיה קורא "שובע שמחות", אלא "שבע שמחות", אלו שבע מצוות שבחג. ואלו הן, ארבעת המינים שבלולב, סוכה, חגיגה, ושמחה. אם נצטוו על שמחה למה הוצרך לצוות גם על חגיגה, ואם חגיגה למה שמחה, כלומר למה הוצרך לצוות בחג על כל אותן שבע המצוות, אמר רבי אבין משל לשניים שנכנסו אצל הדיין, ואין אנו יודעים מי הוא נוצח, אלא מי שנושא בידיו כידון, יודעים אנו שניצח, כלומר שלא בלבד שיצא זכאי אלא נמסר בידיו כלי מלחמה. כך ישראל ואומות העולם באין ומקטרגים לפני הקב"ה בראש השנה, ואין אנו יודעים מי ניצח, אלא כמה שישאל ויצאין לפני הקב"ה ולולביהן ואתרוגיהן בידן, אנו יודעין שישאל ניצחו, לפיכך משה מזהיר לישראל ואומר להם, "ולקחתם לכם ביום הראשון". ולפי"ז י"ל שכאשר האדם מקיים את מצוות החג בשמחה, הרי זה אות שניצח ויצא זכאי בדין, וסותם בזה פה המקטרגים, כי אז ניכר שכבר ניצח ויצא זכאי בדין, ונחתם פה המקטרג. אבל אם ח"ו מצטער ביישיבתו בסוכה, הרי הוא כמי שיצא לפני הדיין וכידון בידו, והולך ומצטער ובוכה, שלא נראה כלל שיצא זכאי בדין, אלא ח"ו להיפך, ובזה גורם למקטרג לבוא בדברים, היפך כוונת המצוות הללו בחג שהם לחתום פה המקטרג, לכך חידשה התורה שהמצטער פטור מן הסוכה. והנה מה שהאדם מצטער במצוה, ניכר בעיקר במצות הישיבה בסוכה, שצריך לקבוע מושבו ולאכול ולשתות בסוכה, ולישון שם, לכך בהיותו מצטער נזקו גדול מן התועלת, משא"כ בארבעת המינים שעיקר מצותה מן התורה אלא בנטילה בעלמא, יכול לקיימם בנקל ולא יהיה ניכר בהן צערו כלל.

(מתוך הספר "אשכול יוסף" מועדים)

הידות

שאלה:

אתרוג חסר מעט ולא ניטל עוקצו או פיטמתו ובכל זאת פסול בשאר הימים, ואם יחסרנו עוד מעט יהיה כשר לכתחילה?

תשובה:

אתרוג שניקבוהו עכברים לא יטלנו אפי' בשאר הימים משום שהוא מאוס, עד שיסיר ממנו ניקור העכברים.

מקורות:

במס' סוכה (ל:) ללשון ראשון בגמ' אתרוג שניקבוהו עכברים אין זה הדר, ומשמע שפסול. וללשון שני הדר. ופסק הרמ"א (תרמ"ט סעיף ה') בשם הכל בו כאמור, דפסול עד שיחסרנו עוד מעט ויהיה כשר בשאר ימים, וכ' המשנ"ב דלדעת הגר"א ואליה רבה הרמ"א ס"ל כבה"ג כלישנא קמא דפסול מדינא, ובכ"ז מועיל שיסיר ממנו ניקור העכברים, אבל מהמג"א ומאמרו מרדכי משמע דהרמ"א פוסק כלשון בתרא דאינו פסול מדינא, ושכן מסכים הגר"א לדינא שכ"ד רוב הפוס', [וע"ש שהט"ז חולק וס"ל דלדינא יש להחמיר אף בהסרה].

שאלה:

באיזה מקרה אדם בא לרב לשאול אותו על כשרות ההדסים, והשיבו הרב שכשרותם תלויה במחלוקת [בשו"ע], והנה לאותו אדם לא היו עוד הדסים, והלך והתפלל להשי"ת שיושיע אותו ולאחר כמה ימים בערב סוכות שב לרבו והראה לו את ההדסים, והרב פסק שעכשיו הם כשרים לכתחילה לדעת כל הפוסקים?

תשובה:

הדס שנקטם ראשו, ואח"כ עלתה בו תמרה בראשו, שעיי"ז הוכשר לכו"ע, כיון שהתמרה מכסה את קטימתו.

מקורות:

מס' סוכה דף ל"ג ע"א, שו"ע סי' תרמ"ו סעיף י' ומשנ"ב שם.

שאלה:

עם איזה חכם היה המעשה שבא לבית הכנסת עם אתרוג גדול עד מאד שהוצרך להביא על כתיפו?

תשובה:

רבי עקיבא!

מקורות:

מס' סוכה דף ל"ו ע"ב, ובשו"ע תרמ"ח כ"ב, אם היה גדול כל שהוא, כשר. וכ' המשנ"ב היינו אפי' הוא גדול שמביאו על כתיפו, ג"כ יצא כיון שהארבעה מינים כשיש לו כולם אין מעכבים זה את זה ויכול ליטול הלולב ואח"כ האתרוג, ע"כ. ויל"ע שהרי הב"י (ס' תר"ט) כתב בשם הרקנטי בפרשת אמור (ד"ה ולקחתם) שצריך לסמוך אתרוג עם שאר המינים שלא להפרידה מן הבניין, וכתב: וסוד זה נגלה אלי בחלום בליל יום טוב הראשון של חג הסוכות בהתאכסן אצלי חסיד אחד אשכנזי שמו הרב ר' יצחק [האריז"ל], וראיתי בחלום שהיה כותב השם ביו"ד ה"א והיה מרחיק הה"א אחרונה מן השלוש אותיות הראשונות ואמרתי לו מה זה עשית,

והשיב כך נוהגים במקומינו, ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם ואשתומם על המראה ואין מבין, למחר בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה מונענע רק הלולב ומיניו בלא אתרוג והבנתי פתרון חלומי וחזר בו. ורז"ל רמזו סוד זה בויקרא רבה (אמור ל' ט') "פרי עץ הדר" (ויקרא כ"ג מ') זה הקב"ה שנא' (תהלים צ"ו ו') דה"א ט"ז כ"ו) "הוד והדר לפניו", כפות תמרים זה הקב"ה שנא' (תהלים צ"ב י"ג) "צדיק כתמר יפרח", וענף עץ עבות זה הקב"ה שנא' (זכריה ב' ח') והוא עומד בין ההדסים, וערבי נחל זה הקב"ה שנא' (תהלים ס"ח ה') סולו לרוכב בערבות, תראה שכל המינים האלו רומזים בשם יתברך, עכ"ל. וא"כ קשה איך יתכן שר"ע לא ידקדק בזה, ובפרט ר"ע שכל ימיו השתוקק על מצות ייחוד ה'. ועי' ביעב"ץ שם שכ' שרק בשעה שהלך לבהמ"ד לקח את האתרוג על כתפו, שהיה כבד למשא, אבל בשעת מצותו ודאי לא יצא בו ע"י משא כתף. ועדיין קשה כי דוחק שהיה מונענע אתרוג גדול כזה יחד עם ארבעת המינים יחד בלא להפרידן. ושמא י"ל שתלמידיו או עבדיו היו מסייעים לו לנטלו בבהכנ"ס לצאת ידי"ח, אבל בדרך היה נוטלו בעצמו על כתפו משום חיוב מצוה, כמ"ש בגמ' סוכה מ"א ע"ב שכן היה מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולב בידו, הולך לבהכנ"ס ולולבו בידו, קורא ק"ש ומתפלל ולולבו בידו. א"נ י"ל דאדרבה באתרוג גדול שניכר שאין יכול ליטול עמו עוד דבר, אין לך אות לייחוד ה' יותר מזה.

שאלה:

כיצד יתכן שיש לאדם שני אתרוגים, אחד אתרוג מהודר ביותר בשוויי אלף\$ ואתרוג נוסף בשווי 26 ₪ שאינו מהודר כל כך כמו הראשון אלא רק כשר, שניהם שייכים לו ללא שום חשש פסול! ובכל זאת הרב הורה לו לברך על האתרוג הכשר ששווה 26 ₪ ואע"פ שאינו מהודר כמו הראשון, ורק אח"כ ינענע באתרוג השני. וכמו"כ בשעת הנענועים בהלל ובהקפות יעשה באתרוג הכשר ולא המהודר?

תשובה:

כגון שאת האתרוג המהודר ביותר בשוויי אלף\$ קיבל במתנה! ואילו את האתרוג בשווי 26 ₪ שאינו מהודר כל כך קנה מכספו, ומאחר ומצוה שבאה לידי האדם בממון יש לה מעלה גדולה ונשגבה מאוד יותר ממצוה שבאה לידי האדם בחינם, לכן יברך דוקא ויקיים את עיקר המצוה באתרוג שקנה, ולא באתרוג שקיבל במתנה.

מקורות:

רבינו יוסף חיים זצוקל"ה בשו"ת תורה לשמה (סימן י') האריך בעניין זה, והביא את דברי הזהוה"ק (פרשת תרומה דף קכ"ט ע"ב) וז"ל: ויקחו לי תרומה האי מאן דבעי לאשתדלא במצוה ולאשתדלא ביה בקב"ה אצטריך דלא ישתדל ביה בריקנייא ובמגנא, אלא אצטריך ליה לבר נש לאשתדלא ביה כדקא יאות כפום חיליה והא אוקימנא מלה בכמה אתרי וכו' ואי תימא הא כתיב לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב דהאי איהו במגנא ואשתדלותא בלא כסף ואיהו אשתדלותא דקב"ה אלא אשתדלותא דאורייתא כל מאן דבעי זכי בה אשתדלותא דקב"ה למנדע ליה כל מאן דבעי זכי ביה בלא אגרא כלל אבל אשתדלותא דקב"ה דקיימא בעובדא אסיר לנטלה ליה למגנא ובריקנייא בגין דלא זכי בההוא עובדא כלל לאמשכא עליה רוחא דקודשא אלא באגר שלים, עכ"ל. וכתב על זה התורה לשמה, נמצא המצוה שבאה לידי האדם בממון יש לה מעלה גדולה ונשגבה מאוד על המצוה שבאה לידי האדם בחינם, ומזה יש ללמוד שאם האדם קנה אתרוג כשר קודם יום טוב כדי ליטול אותו ביום טוב ואח"כ שלחו לו במתנה חלוטה אתרוג אחר מעיר אחרת ונעשה אצלו שנים לא יברך הוא אלא על אתרוג שקנה בדמים, ואע"פ שאתרוג הב' שבא לו במתנה הוא הדור יותר ומשובח מאד ואמרו רז"ל הדור מצוה עד שליש

מדוע הקב"ה יצא את האומות

דױכאַ במצות סוכה?

מפורסמים דברי הגמרא בתחילת מסכת עבודה זרה (דף קא), לעתיד לבוא הקב"ה עושה דין לעולם, ויוצאים כל אומות העולם בפחד נפש, וקובלים כלפי הקב"ה למה בקבלת התורה לא כפה עליהם הר מגויגו, כמו שכפה על ישראל. ואז הקב"ה מנסה את האומות, ונותן להם לקיים מצוות סוכה, ואח"כ מקדיר עליהם חמה, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא. וא"כ למה הקב"ה מנסה את אומות העולם דוקא במצוות סוכה?

המהרש"א (ימי ה'תק"ה), מפרש שהקב"ה מנסה את האמונות דוקא במצוות סוכה, לרמוז שהיה להם לקיים את המצוות בעוה"ז שדומה לסוכה ודירת עראי. וצ"ב שטענה זו אומר להם הקב"ה בפירוש כדאי' שם, "מי שמטה בערב שבת יאכל בשבת", ואעפ"כ הקב"ה מנסה אותם במצוות סוכה, לפי שאין בא בטרוניא עם כריתותיו, כדאי' שם, ואז"כ מה צורך יש לרמוז עניין זה לאמונות במצוות סוכה? ונראה כביאור דברי המהרש"א, שהקב"ה מרמז לאמונות שמי שלא קיים מצוות בעוה"ז, ולא עבד על מידותיו, ולא שיבר תאוותיו ורדנותיו, כבר לא יוכל לשנות עצמו ברגע אחד, וכיון שאמונות העולם היו כל חיהים חיי הפקרות ובהמיות, ודאי לא יוכלו ברגע אחד לשנות אורחות חיהים ולקיים המצוות, והזהרנו במצוות סוכה שהיו צריכים לקיים על כל פנים בעוה"ז את השבע מצוות שלהם שבוה היו חייבים כמו ישראל, ואז אולי יהיו יכולים לעמוד בניסיון כזה לעת"ל.

עוד מתרצים המפרשים שמצות סוכה מרמזת על מידת ההסתפקות במועט, כמו שמובא בסה"ק, וק' על ידי מידה זו יכולה התורה להתקיים, כי ברוב חמדת הממון אין לאדם פנאי לעסוק בתורה ולחזר אחר המצוות ותפילה בציבור וכדומה, כי מפנה כל עתו וזמנו לקיבוץ מעות. ועל כן בשעה שיבקשו האומות לקבל עליהם עול תורה, הקב"ה מצוה עליהם מצות סוכה, ומרמז להם שרק אם לא ירדפו אחרי הנאות העולם הזה, אלא יסתפקו במועט יכולה התורה להתקיים בהם. וכאשר כל אחד ואחד מהם בונה סוכה לעת"ל, הקב"ה מקדיר עליהם חמה, דהיינו שמאיר להם שמש הצלחה לנסותם, האם גם באופן זה יתנהגו במידת הסתפקות, אבל מיד כל אחד בועט בסוכתו כעניין "וישמן ישרון ויבעט", שלא עומדים בניסיון העושר, ונמצא שאינם ראויים לקבל את התורה.

עכ"ז יתרון זה שיש באתרוג שקנה בדמים הוא עדיף טפי ויברך עליו, אך מאחר שאתרוג הב' הוא הדור הרבה יטלנו אחריו ויעשה בו נענועים, ועכ"ז הנענועים של ההלל והקפות יעשה באותו שקנה בדמים. וכל זה לדידיה אבל לאחרים שרוצה ליתן להם במתנה ע"מ להחזיר ודאי אותו ההדור עדיף.

וכתב עוד שם, גם עוד מלתא אחריתי אמינא ע"פ זוה"ק הנ"ל, והאי מלתא שכיחא אצל בני אדם והוא כי ידוע שברכת שהחיינו על פרי חדש היא ברכת שבח והודאה להקב"ה ויש בה מצוה רבה וגם בזה יזהר האדם לברך על פרי חדש שקנהו בדמים, ואם נזדמן ששלחו לו אחרים פרי חדש במתנה או שהיה יושב אורח על שלחן אחרים והביאו על השלחן פרי חדש והוא עדיין לא בירך שהחיינו לא יברך על זה, אלא יקנה במעות ויברך שהחיינו. וכן ראיתי חסידים ואנשי מעשה מדקדקים בזה לברך שהחיינו על פירות שקנו בממונם משום חיבוב מצוה. עכ"ד.

י"ל"ע אם כל כוונת התורה לשמה דוקא במי שקיבל אתרוג במתנה באופן שלא היה ממנו לנותן שום טובת הנאה, אבל אם היה לו טובת הנאה, כגון שהוא מטיב עם הנותן וטורח עבורו בכל מיני דברים, דבכה"ג הוי מתנה כזביני, כמבואר במסכת מגילה (טז:), [וע"ע ב"מ טז.], לענין אבנים של בית הכנסת וכדו' שהגבאים רוצים ליתן אותם לאחרים במתנה, פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אסר וחד שרי. מאן דאסר אמר בהאי תפקע קדושתה!! ומאן דשרי אמר דאי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא הוה יתיב ליה, הדר הוה ליה מתנה כזביני. ונפסק בשו"ע (סי' קנ"ג סעיף י"ב), כמ"ד והוי כזביני, דהלכה כרבינא לקולא, דבהכ"נ או לבנים ועצים מבהכ"נ ישן שסתרו, יכולים ליתן במתנה, דאי לאו דהוה להו הנאה מיניה לא הוי יתיב ליה הדר הוי ליה כמכר.

לבריורים ורכישת סדרת ספרי הרה"ג יוסף זוי סימן טוב של"ט"א 054-84-60007/8 כלווי' ולהרגיש' מתיקות ועריבות התורה!

[illegible]

י"ל לזכות ידועה האזנים הזקנים והנעמיים אהבי התורה
להגדיל תורה ולהאדירה פטרוני העלון "אשכול יוסף"
מר **גדעון זיסים** הי"ד ופנ- **אהרן זיסים** הי"ד
אורך ימים ושלווה וזיוו וכבוד אושר ועושר
בראות אתנא והורא מעליא ושועב עמוות וכטס
בכלל הברכות ידועה הזקק ה"ה **שלומי זיסים** הי"ד
מוקדש ומונח לע"ז והוראם הזקנים:
סאלם אליה בן מסערה ז"ל, **זוריה** בת חרמיה **ע"ה**
זיסים בן זוריה זל, **זיסים** מועלם בן סלימה זל,
ולע"ז מיכאל בן חזיה ז"ל, ולע"ז נח בן רחא ז"ל,
ה. נ. ג. ה. ה.

גִּמְרָה חֲזִימָה טוֹבָה וְשִׁלָּה טוֹבָה וּמִתְקָה!

להאזנה לשיעוריו המרתקים
של הרב **יוסף זוי סימן טוב** שליט"א
מוזוה"ס "כרם יוסף" וסדרת "אשכול יוסף" ע"ה"ת והמועלים
שיעורים בהלכה באגדה ובפרשת השבוע
073-371-8053
לקבלת ציטווק והאזנה בשידור זוי: זויזק והקש #
את השיעורים והעלון ניתן להוריד ב"קול הלשון"

בלו שלוחות שיעורים לסוכות ושמחת תורה